

РОЗВИТОК УМІННЯ П'ЯТИКЛАСНИКІВ ЧИТАТИ З РОЗУМІННЯМ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

*Слижук Олеся,
кандидат педагогічних наук, доцент,
Запорізький національний університет,
Запоріжжя, Україна*

Серед основних чинників успішності у навчанні для сучасних школярів є важливою читацька грамотність. Вона є основним складником тесту PISA, який востаннє проводився в 2018 році. За його результатами був укладений «Рамковий документ з грамотності читання» [5], де вказано на переоцінку читацьких умінь, зокрема зазначається: «Читання більше не вважають умінням, яке набувається лише у дитячому віці, під час перших років навчання у школі. Натомість, читання вважають змінним набором знань, навичок і стратегій, які особа формує упродовж життя, у різних умовах, шляхом взаємодії з подібними собі та суспільством загалом. Отже, читання слід розглядати через призму різноманітних способів, за допомогою яких люди взаємодіють з текстовими об'єктами, з урахуванням того, що читання є частиною навчання упродовж життя» [5, с. 10].

Ця проблема перебуває в полі зору українських учених, впливає на стратегії формування освітніх парадигм із різних предметів, але є особливо актуальною для мовно-літературної галузі. Зокрема, вивченню міжнародного методичного досвіду з цього питання й виробленню рекомендацій із впровадження його в українську систему освіти присвячені наукові праці О. Глазової, А. Гривко, Н. Дикої та ін., окремі складові читацької грамотності включені до наскрізних умінь, які формуються в освітньому просторі «Нової української школи», серед них – читання з розумінням. «Слово «розуміння» явно пов'язано із широко прийнятим поняттям «розуміння прочитаного», бо будь-яке читання передбачає певний рівень інтеграції інформації з тексту із структурою знань читача. Навіть на початкових етапах читачі спираються на символічне знання, щоб розшифрувати текст та мають мати певні знання лексики, щоб зрозуміти значення. Втім, цей процес інтеграції може бути також

набагато ширшим, наприклад, формуючи ментальні моделі, як тексти пов'язані зі світом» [4, с. 12]. Для того, щоб процес розуміння прочитаного відбувся, інформація, закладена в тексті має бути цікавою й зрозумілою реципієнтові. А. Гривко зазначає, що «недоліки у формуванні й оцінюванні читацьких умінь українських школярів зумовлюють актуальність вивчення досвіду їх розвитку шляхом навчання аналітичного читання інформаційних полікодових текстів, стратегій опрацювання електронних текстів» [1, с. 29]. Вважаємо, що художні твори сучасної української літератури, які вивчаються в закладах середньої освіти, також мають потенціал у розвитку уміння читати з розумінням, за умови застосування спеціальних методик сприйняття й інтерпретації художніх текстів, зокрема прийомів розвитку критичного мислення, ігрових та діяльнісних стратегій, інтеграції інфомедійної грамотності.

Проілюструємо їх на прикладі вивчення повісті Зірки Мензатюк «Таємниця козацької шаблі» у 5 класі. В основі сюжету цього твору – пригоди сучасної школярки Наталочки Руснак на літніх канікулах. Тому розпочати можна зі складання учнями розповіді про їхні канікули, яку можна поєднати зі створенням коміксу на її основі. Такий прийом дозволить зблизити подієву основу повісті, що вивчатиметься, з особистим досвідом юних читачів, налаштує на сприйняття художнього твору. Першу частину твору починаємо читати в класі, застосовуючи прийом читання з передбаченням [4, с. 37]. Почнемо із передбачень за заголовком, будемо до них час від часу повертатись у процесі роботи над текстом твору.

Оскільки на початку повісті йдеться про автомобіль вітчизняного виробництва Машку, можна інтегрувати в урок інформаційний електронний текст про те, які автомобілі вироблялися в Україні з часів незалежності й обговорити його з учнями. Важливо використати саме текст із друкованого медіа, щоб потренуватись у читання різних текстів – художнього й публіцистичного. Роботу над ними можна узагальнити виділенням особливостей художнього опису машини, наголосити, що в цій повісті автомобіль Машка – образ-персонаж, і з'ясувати чому.

Читаючи повість, складаємо разом з учнями карту мандрів родини Руснаків. Для поглиблення розуміння епізодів твору, пов'язаних із перебуванням головних героїв у межах різних топографічних об'єктів, де відбувались історичні події, можемо використати уривки з наукових текстів про них та порівняти з художніми описами у творі, виділити в них факти і судження. Для оцінки вчинків персонажів у процесі читання можемо використати «Колесо емоцій Роберта Плутчика». У тексті аналізованої повісті є смс-листування героїв. Можемо акцентувати на ньому й запропонувати проаналізувати цей тип мовлення, а також спробувати створити сторінку персонажа в соціальній мережі.

У «Рамковому документі з грамотності читання» зазначається: «Розуміння тексту можна розглядати як творення читачем ментальної картини того, про що є текст, або «ситуаційної моделі»» [5, с. 19]. Тому підсумком сприйняття п'ятикласниками тексту повісті «Таємниця козацької шаблі» Зірки Мензатюк може стати складання ментальної мапи за нею. Робота може розпочатись колективно на уроці під керівництвом учителя, а завершення її відбуватиметься вдома самостійно, що дасть можливість перечитати окремі епізоди, заглибитися в них, ще раз нагадати перебіг подій. На етапі інтерпретації твору учні можуть переказувати його за складеними мапами.

Отже, у процесі сприйняття на уроках української літератури творів сучасних письменників розвиток уміння читати з розумінням може ефективно відбуватися за принципом поєднання схожої інформації із різних за стильовою приналежністю текстів, узагальнення за допомогою графічних організаторів та водночас бути спрямованою на формування предметної літературної компетентності учнів.

Ключові слова: читацька грамотність, сучасна українська література, художній текст, публіцистичний текст, науковий текст.

Список використаних джерел

1. Гривко А. Формування читацьких умінь учнів: сучасні підходи та світовий досвід. *Український педагогічний журнал*. 2018. № 2. С. 59–67.

2. Дика Н., Глазова О. Формування читацької компетентності учнів: міжнародний методичний досвід. *Інноваційна педагогіка. Науковий журнал*. Вип. 12. Т. 1. Одеса: ПУ «Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій», 2019. С. 27–32.

3. Інтеграція інфомедійної грамотності у навчальний процес. Навчально-методичні матеріали проєкту «Вивчай та розрізняй: інфо-медійна грамотність». Київ : IREX в Україні, 2019-2020.

4. Пометун О. І. Урок, що розвиває критичне мислення. 70 методів в одній книзі : навч.-метод. посібник. Київ, 2020. 104 с.

5. PISA 2018. Рамковий документ з грамотності читання. URL: [CY7_NPM\(1603\)05a_FRW_ReadingFramework_1.docx](#) (дата звернення 18.02.2021 р.)